

A nemzetnevelés mint központi magyar feladat

I.

Minden nemzet létének fenntartása, értékeinek kifejtése és küldetésének betöltése érdekében kétirányú tevékenységet fejt ki. Egyfelől önmagára tekint és igyekszik önmaga minden szunnyadó és lappangó erejét és képességét megismerni, öntudatosítani, kifejleszteni és szolgálatba állítani; másfelől számbaveszi azokat a veszélyeket, amelyek más nézetek oldalától fenyegetik és ezekkel szemben megkeresi a védekezés legeredményesebb módját. A belső erőösszeszedésnek egy időben kell szellemi, társadalmi, gazdasági és katonai téren folynia. A más népek felől is szellemi, gazdasági, társadalmi és katonai téren fenyegeti a nemzetet veszedelem.

A nemzet belső erősödésének és önmaga más népek felé való biztosításának három útja van: a forradalom, a reform és a nemzetnevelés. A forradalomban a nemzet erejének fölfokozása és érvényesítése előre kiszámíthatatlanul történik. A nemzet, mondhatni, pillanatok alatt igyekszik az erejét lenyűgöző összes belső ellentmondásait feloldani, akar alkalmazkodni önmaga lényegének belső törvényszerűségeihez és próbál erőt toborozni adott feladatainak megoldásához. Mivel a forradalom kimenetele és eredménye előre föl nem mérhető, a leggyakrabban nem hozza meg a várt eredményeket. A reform útján lassított forradalom megy végbe, tervszerűen történik a belső erők kifejtése, öntudatosítása és mozgósítása. A reform elhárítja a szellemi, társadalmi, gazdasági és katonai téren mutatkozó akadályokat és céltudatos fáradozással

fokozza a nemzet mindenirányú erejét. Végrehajtja azokat a mozdulatokat amelyek leginkább szükségesek a nemzet érdekeinek más népekkel szembeni megvédésére és biztosítására. A reform az alkotmányt, a nemzet szerkezetét, szerveit és életkereteit alakítja át, és ezek megváltoztatása révén hat a nemzetet alkotó egyénekre. A legjobb reformnak is súlyos hibája az, hogy a legkevesebb változást éppen az emberen eszközli, pedig az ember megváltozása nélkül a legsikerültebb reform sem oldja meg a nemzet legfontosabb kérdéseit. Legszélesebb tekintetű, mindenirányú, öntudatos nemzetnevelésre van szükség, hogy a nemzetet alkotó egyén megváltozhassék és a nemzeti életnek teljes értékű tényezője lehessen. A magyar forradalmak és reformok éppen azért nem jártak kellő eredménnyel, mivel azokat nem előzte meg és nem kísérte teljes értékű nemzetnevelés. A történelmi lét kényszere elkerülhetetlenné tette a magyar forradalmat és reformokat, de mennyi forradalmi tett és reformalkotás maradt meddő, kizárólag azért, mert nem kísérte őket magyar nemzetnevelés, nem neveltük rá a nemzetet alkotó egyéneket, hogy élni tudjanak a forradalmak és reformok nyújtotta lehetőségekkel. A magyar nemzetalakítás nagy művében alapvető jelentősége és értéke van a magyar nemzetnevelésnek.

A nemzetnevelésben a magyar jelen a magyar jövőt munkálja. A mai nemzetet előkészíti és fölkészíti arra, hogy önmaga tudja holnapi kérdéseit magyar módon, sajátmaga javára minél sikeresebben megoldani. Ez a munka három térre terjed ki: adott lehetőségeinek legteljesebb kifejtésére segíti az egyént, megteremti az egyén és közösség egyensúlyát és a nemzetet beleilleszti az egyetemes humannum nagy egészébe. A nemzetnevelés egyben egyén-, társadalom- és egyetemes emberiségnevelés, másszóval az embernevelés legteljesebb kerete és lehetősége. A nemzetnevelés kibontakoztatja az egyén képességeit és értékeit és az így kinevelt embert bekapcsolja a nemzet szellemi, társadalmi, gazdasági és katonai közösségébe s mint a nemzeti közösség értékes tagját a nemzetén keresztül az egész emberiség részesévé teszi. A nemzetnevelésben látom meg, hogy test és lélek, egyén és közösség, nemzet és humannum nem ellentétei, hanem kiegészítői egymásnak, szerves alkotó elemei ugyanannak az egyetlen embernek. Kellé-

mondani, hogy erre a nagy, egészséges szintézisre milyen múlhatatlanul szüksége van a mai magyar nemzetnek?

II.

Annál világosabban áll előttünk a nemzetnevelés nagy ügye és minden részletkérdése, minél élesebben állítjuk fel azokat az el-
l e n t m o n d á s o k a t , amelyek tárgyunkkal kapcsolatosak.

Egy egész tekintélyes tábor úgy vélekedik, hogy a nemzetnevelés lényegében nem más, mint az igazi s z o c i á l i s vagy magyarosan társadalmi nevelés r e a k c i ó j a . Azért kell a nemzetnevelést, a, nemzetetalkotó összes egyének minden irányú nevelését hangsúlyozni, hogy ez által el lehessen terelni a figyelmet bizonyos társadalmi osztályok legégetőbb kérdéseiről. A mi felfogásunk szerint a nemzetnevelés nem háttérbeszorítja hanem megvalósítja az igazi társadalmi nevelés feladatait. Az bizonyos, hogy a nemzetnevelés azon a meggyőződésen épül föl, hogy különböző foglalkozású, és társadalmi osztályú emberek nemzeti mivolta lényegesebb összekötő kapocs, mint a különböző nemzetekhez tartozó emberek azonos foglalkozása és osztálytudata. A szocializmus nemzetközi jellege ellenére sem tudott nemzetek fölötti közösségeket életrehozni. Az oroszországi kommunizmusban is egyre inkább előtérbe kerül nemcsak a nemzeti, hanem az annál alacsonyabb faji jelleg is. Az embert nemcsak az azonos foglalkozás, hanem a közös származás, nyelv, szellem és sors is összekapcsolja. Az ember a társadalmi életben éppen azt keresi, hogy minél több tőle különböző, de vele lényegében azonos alapon álló emberrel élhessen határozott közösségi életet. A nemzetben belül a legkülönbözőbb foglalkozású, világnézetű és vallású ember találja meg egymásra utaltságát és nyer ösztönzést és támogatást egymás segítésére és gazdagítására. Az igazi nemzetnevelés azon fáradozik, hogy a nemzetet alkotó összes egyéneket — származására, foglalkozására, vallására való tekintet nélkül — a nemzet teljes értékű alkotó tagjává tegye. A nemzetnevelés előtt mindig ott lebeg a nemzet, mint a legideálisabb közösség képe, és arra törekszik, hogy a nemzetet alkotó egyéneket képessé tegye ennek a társadalomnak kiépítésére.

Különbséget kell tennünk a nemzetnevelés és n e m z e t i n e - v e l é s között. Nemzetnevelés azóta van, amióta az emberek nemzeti közösségben élnek. Minden nemzet, kialakulása óta, szüntelenül nevelte önmagát, azaz fáradozott azon, hogy tagjait minél teljesebb értékű emberekké tegye és az emberek átalakításán keresztül erősítse a nemzeti élet minden vonatkozását. A „nemzeti nevelés”, mint a nevelés egyik irányzata valójában a francia forradalommal kezdődik. Nálunk is a XVIII. század végén jelentkezik a nemzeti nevelés eszméje. Amíg ez a nevelési irányzat nem bontakozott ki, a nemzetet a család, az egyház, az uralkodó és egyes kiváló szellemek nevelték, bizonyos vonatkozásokban nem is mindig a nemzet nyelvén. Ennek ellenére bizonyos korszakokban a nevelésnek ez a formája tökéletesebb nemzetnevelés volt, mint az a törekvés, amelyet nemzeti nevelésnek szoktak ma mondani. A nemzeti nevelés alapvető gondolata lényegében magától értetődő: magának a nemzetnek kell önmagát nevelnie, a nevelés célkitűzései között öntudatosan helyet kell keresni a nemzet nagy érdekeinek és a nevelésnek a nemzeti értékek öntudatos felhasználásával a nemzet nyelvén kell történnie. Mi nemzetnevelésen szélesebb körű és nagyobb igényű feladatot értünk, mint amennyit a nemzeti nevelés, mint egyik nevelési irányzat hirdet.

A nemzetnevelés nem azonos az á l l a m p o l g á r n e v e l é s - s e l. Az állampolgári mivolt befogadóképessége szűkebb, mint a nemzeti hovatartozásé. Az állampolgárság csak egy bizonyos életnyilvánulása a nemzet tagjainak. A nemzet tagjai a nemzet céljainak megvalósítására két kézzel: az állammal és a társadalommal dolgoznak. Különösen nemzetiségekkel megtűzdelt országban szükséges az állam mellett a nemzeti társadalom megszervezése és munkába állítása. Az állampolgári nevelésben az állam nem magyar fajú polgárait is részesíteni kell, nyilvánvaló, hogy ez az állampolgári nevelés nem lehet azonos a magyar fajú állampolgárok javára végzett nemzetneveléssel. Az állampolgári nevelés és nemzetnevelés közötti különbségtételre különösen ma van óriási szükség, hiszen a nemzeti nevelés mai nagy virágzásának idején nagyon sokan csak állampolgárnevelést akarnak végezni nemzetnevelés helyett. A nemzetnevelést nemcsak az államnak, hanem a nemzeti élet minden

tényezőjének: egyéneknek, családoknak, társadalmi alakulatoknak és egyházaknak is egyaránt végezniök kell.

Az eredményes nemzetnevelés egységesen átgondolt és sugalló erejű művelődéspolitikai keretében folyik. A nemzetnevelés alapját mindig a művelődéspolitikai képezi, ez szabja meg a nemzetnevelés igényeit, közelebbi célkitűzéseit és állítja azt bele a nemzeti és állami élet keretei közé. A nemzetnevelés azonban túlterjed a nemzeti művelődés szolgálatának keretein, mivel nemcsak művelődésében, hanem társadalommá szerveződésében, gazdasági megerősödésében és katonai ütőképességében is fejleszteni akarja a nemzetet. Amint arra rámutattunk, a nemzetnevelés éppen olyan egyetemes igényű tevékenysége a nemzetnek, mint a forradalom vagy a reform. Nem szabad tehát a nemzetnevelést az iskolázással és művelődéssel azonosítani. Az bizonyos, hogy alapjai a nemzeti élet szellemi rétegeibe nyúlnak alá és célkitűzéseiben a nemzeti génusz vezeti, de hatásával és alkotásaival a nemzeti lét minden vonatkozását át akarja és át is tudja hatni.

III.

A nemzetnevelés a nemzeti élet minden területén gyümölcsöt terem.

A nemzeti élet erkölcsi tőkéből táplálkozik és erkölcsi erők segítségével tartja fenn önmagát. A faji és népi léttől éppen az erkölcsi értékek tiszta fölmutatása, követése és megvalósítani akarása által különbözik a nemzeti lét. Mivel a magyar nemzet keresztyén nemzet és a keresztyénség minden más erkölcsiségtől különböző erkölcsi értékelést és magatartást jelent, nyilvánvaló, hogy a magyar nemzeti erkölcs nevelésében legdöntőbb szerepe a keresztyén egyházaknak van. Magyar nemzeti érdek a keresztyén egyházak erkölcsi kultúráját termő munkáját igénybevenni és támogatni. A keresztyén erkölcs azonban keresztyén hitből fakad. Azt, hogy a keresztyén ember miképpen viszonylik a másik emberhez, lényegében az a viszony dönti el, amelyben a Szentháromság Istennel él a keresztyén egyház keretei között. Ebből az erkölcsi életből követke-

zik a legmélyebb emberi felelősség, áldozathozatal és szolgálat. Annál értékesebb és erőteljesebb a nemzet társadalmi és állami közössége, minél nagyobb az azt alkotó egyének személyes felelőssége, áldozathozatala és szolgálatkészsége. Igazán testvérré, azaz teljes értékű társadalomalkotó tényezővé, csakis az az ember válik, akit keresztyén hite Isten családjának tagjává tesz. Ma hősiességű, keresztyén, terheket hordozni tudó, valóban újjászületett és a testvériséget nemcsak valló, hanem vállaló egyénekre van szüksége a magyar nemzetnek. Ilyen embereket csakis a keresztyén egyházak adhatnak és adnak is, annál inkább és annál nagyobb számban, minél inkább engedi a nemzet társadalma és az állam, hogy az egyházak minél inkább csak Istentől függő, szabad közösségei lehessenek a nemzet tagjainak.

A magyar művelődés legfontosabb feladata: minél teljesebb magyar önismeretre segíteni a nemzetet. Ismerje meg ez a nemzet a magyar valóság, érték és sors minden tényezőjét és ezek szellemi birtoklása által vállalja mai feladatainak megoldását. Önmaga ismeretének birtokában ismerje föl a maga helyét a nemzetek nagy együttesében; nemzeti jellemvonásainak és értékeinek kifejlesztésével gazdagítsa az egész emberiséget. A nemzetnevelés nagy gondolatának sugarai között a legeredményesebben találja meg a szükséges összhangot az úgynevezett népi és történelmi műveltség. Az igazi nemzetnevelésben nagy kicserélődés folyik; a nemzet legkiválóbb szellemeinek alkotásai: a történelmi és szellemi művelődés elemei közvetlen csatornákat találnak a nép felé, másfelől viszont mód nyílik arra, hogy a népi műveltség értékei a nemzet minden tagjához a megfelelő formában eljussanak. Ebben az elgondolásban a népet, mint a műveltségalkotás és közlés legfontosabb alkotóelemét tiszteljük. A nemzetnevelés lényegbevágó feladata a népben elrejtett vagy kiütköző nemzeti értékeknek beleépítése a nemzeti élet minden nyilvánulásába. Az úgynevezett népi gondolatot az elszektásodástól csakis a legszélesebb körű nemzetnevelés keretei között lehet megoltalmazni. A nemzetnevelés feladata az egész magyar életet magyar szellemmel, öntudattal, értékeléssel és cselekedetekkel áthatni. Rá kell nevelni ezt a nemzetet arra, hogy végre merjen önmaga lenni és nemzeti lelkének minden alkotó

tását és értékét egyre tisztábban és egyre szélesebben állítsa ön-maga fölé.

A nemzetnevelés társadalmi téren arra törekszik, hogy lerakja azokat a szellemi alapokat, amelyeken felépülhet az osztálytalan nemzeti társadalom. Ebből a célból az egyént nemcsak egyéni képességeinek öntudatos birtoklására segíti, hanem ráneveli arra, hogy minden erejével részt vegyen a legszélesebbkörű organikus társadalomnak, a nemzetnek mindenirányú életében. A társadalmi élet alapjának a családot tekinti, ezért egyfelől a családnak ad programot és ösztönzést feladatainak betöltésére, másfelől a család támogatására neveli az egész nemzetet. A nemzetnevelés nem huny szemet az előtt a tény előtt, hogy a nemzetet különböző foglalkozási ágakhoz, érdekcsoportokhoz tartozó emberek alkotják. Mindenkit arra nevel, hogy legyen hű azok iránt, akikkel közös munkát végez, de minden egymásra utalt csoportot figyelmeztet azokra a szempontokra, amelyeknek figyelembevétele mellett kell az egész nemzet érdekeit szolgálnia. Legelső sorban a társadalmi érzéket, öntudatot, felelősséget és szolgálatkészséget akarja föléb-reszteni és megszilárdítani. Azon az alapgondolaton épül föl, hogy az ember egyben és egyszerre egyéniség és közösség és csak akkor teljes értékű ember, ha életének e kettős vonatkozását összhang-zatosan éli ki.

A nemzetnevelés arra akarja és tudja a nemzetet segíteni, hogy gazdasági élete egyre virágzóbb legyen. A nemzetet alkotó embert nemcsak erkölcsi, művelődési és társadalmi téren kell a legteljesebb erő kifejtésre segíteni, hanem mint a gazdasági élet legdöntőbb tényezőjét is a lehető legteljesebb értékűvé kell tenni. A nemzeti hivatástudatra emelt egyént rá kell nevelni annak az életpályának betöltésére, amelynek keretei között nemzeti szolgálata lefolyik. A nemzetnevelés érdeke azt kívánja, hogy Magyarországon sokkal több mezőgazdasági, ipari és kereskedelmi középiskola álljon a nemzeti ifjúságának szolgálatára. A nemzetgazdasági élet végtelen sok érdekvédelmi szervének a nemzet nagy nevelő iskoláivá kell átalakulnia, hogy önkéntes vállalkozásaik által a magyar mezőgazdát, munkást és iparost a legversenyképesebb szakemberekké neveljék. A nemzetnevelés feladata átformálni a nemzetet

közvéleményét az úgynevezett gazdasági pályák megítélése tekintetében. Magyar betegség a gazdasági pályákon működő egyéneknek az úgynevezett szellemi pályákon dolgozók részéről való lenézése. Végül a nemzetnevelés tekintete alatt folyó gazdasági nevelés feladata új gazdasági lehetőségek felkutatása és magyar emberek általi kihasználása

Az igazi nemzetnevelésnek jelentős eredményei vannak a nemzetvédelem tekintetében is. Ez a nevelés ad a nemzetvédelem alá alapot, a nemzetvédelemhez tartalmat és a nemzetvédelem elé világos célokat. A magyarrá nevelt embert rásegíti arra, hogy legnagyobb hűséggel viseltessék nemzete iránt, hogy öntudatosan hordozza a magyar küldetés és érték tudatát és egyéni életének célját mindig alája rendelje a nemzet érdekének. Az üres hazafiaskodás, jelszavas mellveregetés helyett a legerősebb és legerősebb kapcsolatokat teremti a nemzet egésze és az azt alkotó egyének között. Ma a nemzetvédelem nagy érdekének szolgálatára igen sokan nem a nemzetnevelést, hanem csak a nemzeti propagandát használják föl. Éles különbséget kell tenni nemzetnevelés és nemzeti propaganda között. Propagandára, a nemzet időleges, tervszerű irányítására csak ott van szükség, ahol hiányzik az öntudatos nemzetnevelés. A propaganda szerepe azonos a betegnek nyújtott orvossággéval, amely pillanatnyi válságokon segíti át a beteget. A nemzetnevelés olyan, mint a táplálék, amelyre szüntelenül szükségünk van. Nemzetvédelmet soha sem lehet nemzeti propagandára építeni, azt csak ideig-óráig lehet a nemzeti élet egy-egy válságos szakaszában alkalmazni.

A nemzetnevelés a nemzeti élet minden vonatkozását szervesen érinti és akarja áthatni. Szolgálatának minden pontján a legteljesebb életképét tárja a nemzet elé és arra ösztönzi a nemzetet, hogy e kép szerint alakuljon saját létének biztosítására.

IV.

A nemzetnevelés céljai megvalósítása érdekében a nemzeti élet minden tényezőjét igénybe veszi. E s z k ö z e i sorában ott találjuk a nemzet szellemi értékeit, családjait, iskoláit, egész társadal-

mát és magát az államot. A nagy magyar s z e l l e m e k mindig a legnagyobb nemzetnevelők voltak. A szellemi nagyság akkor is nevelői hatásokat áraszt magából, ha egyáltalán nem is akart nevelni. Ha öntudatlanul vagy öntudatosan nem a nemzet szolgálatában ég, hatásával a legértékesebb nemzetnevelői erővonalakat közömbösíti. Ezért kell a magyar írónak, költőnek, művésznek és minden alkotó géniusznak vagy tehetségnek a maga szellemi megnyilatkozásait a nemzet szolgálatára öntudatosan följánlania.

A magyar nemzetnevelés sorsa a magyar c s a l á d o n dől el. A családban ébred föl az egyéniség és kapja meg a közösségi élet első hatásait. A családban lefolyt élete rányomja a bélyeget egész későbbi sorsára. Minden családnak, mint a nemzet alapsejtjének kell a nemzetet minden irányban nevelnie. El lehet képzelni olyan korszakot, amelyben csakis a család folytathat nemzetnevelői munkát és annak mégis döntő sikere lesz.

Azt mondanunk sem kell, hogy a nemzetnevelés legfontosabb céltudatos eszköze a magyar nép-, polgári, közép-, szak- és fő i s - k o l a . Az iskola adja meg a nemzetnevelés tárgyi föltételeit és segíti kibontakozni a nemzeti egyéniséget és azon belül a nemzeti öntudatot és értékelést. A szakiskola fekteti le a nemzeti élet és az egyes hivatáskörök közötti szerves kapcsolatokat.

A nemzeti t á r s a d a l o m a maga öntudatlan megnyilvánulásában, mint a nemzeti közvélemény hordozója és alakítója, szervezeteiben és intézményeiben, mint a nemzeti élet egyik kerete öntudatosan és öntudatlanul egyaránt alakítja a nemzet életét, tehát neveli a nemzetet. A magyar társadalmi szervek, szervezetek és alakulatok feladata olyan magyar közszellem teremtése, amely a nemzetnevelés számára a legkedvezőbb, és olyan intézmények létesítése, amelyekben a nemzet iskolán kívüli nevelése a legsikeresebben folyhat.

Előadásomban már utaltam arra, hogy milyen döntő szerepük van a nemzetnevelés terén a magyar e g y h á z a k n a k . A magyar nép európai nemzetté alakulása a keresztyén egyházban történt. Ma is az egyház hivatása a nemzet erkölcsi és lelki életének, tehát legfontosabb vonatkozásainak őrzése, gondozása és fejlesztése. Az egyház a nemzetnevelés számára a legfontosabb szellemi

alapokat rakja le és a legtermékenyítőbb lelki erők csatornáit tárja föl.

A magyar állam minden ténykedésével nemcsak oltalmazza, rendszerezi és egységben tartja a nemzeti élet minden vonatkozását, hanem segíti is a nemzetet, hogy a benne szunnyadó összes szellemi, társadalmi és gazdasági lehetőségek a legeredményesebben bontakozhassanak ki. Iskolái, iskolán kívüli nevelő keretei és a katonai kiképzés végtelen lehetőségei által az állam a nemzetnevelés egyik legdöntőbb tényezője. Ha az állam minden tevékenységébe beleviszi a nemzet jövője iránti felelősséget, azaz nevelő tényezővé válik, egyfelől a bürokrácia iszonyatos tehertételeitől szabadul meg, másfelől olyan nemzetnevelő hatásokkal szolgálja a jövőt, amelyeknek kiárasztására egyetlen más nemzeti tényező sem alkalmas.

Végül utaljunk arra, hogy minden magyar ember képességeire, foglalkozására, vallására és világnézetére való tekintet nélkül nélkülözhetetlen eszköze a magyar nemzetnevelésének. Minden magyar ember, akár akarja, akár nem, neveli azt a magyart akivel utcán, műhelyben, színházban, kocsmában, sporttelepen, kiránduláson vagy bárhol találkozik. Vagy építjük vagy romboljuk egymásban a magyar öntudatot és életlehetőségeket. Minden magyar ember szeretné, hogy mássá legyen a nemzet élete. Amint utaltunk arra, a nemzeti lét a forradalom, reform és nemzetnevelés útján fejlődhetik és bontakozhatik teljesebb virágzásra. E három lehetőség közül a nemzetnevelés mindnyájunk feladata, ha tehát ezzel élünk, mindnyájan résztveszünk a nemzeti élet teljesebbé tételében. Mi minden magyar ember feladata ma és mindörökké? Elfogadni minden értékes hatást, amely bennünk teljesebbé teszi a magyar mivoltot, azaz magunk beleállítása a nemzetnevelés vonalába. Második kötelességünk egyre inkább a nemzetnevelés-hatótényezőjévé válni azoknak javára, akikkel együtt élünk, dolgozunk, szórakozunk és harcolunk. A nemzetnevelés nagy igénye azt jelenti, hogy mindenki egyszerre legyen minden magyar embernek tanítója és tanítványa.

(1943. szeptember.)